

FI lausuntopyyntö VaVa syksy 2017

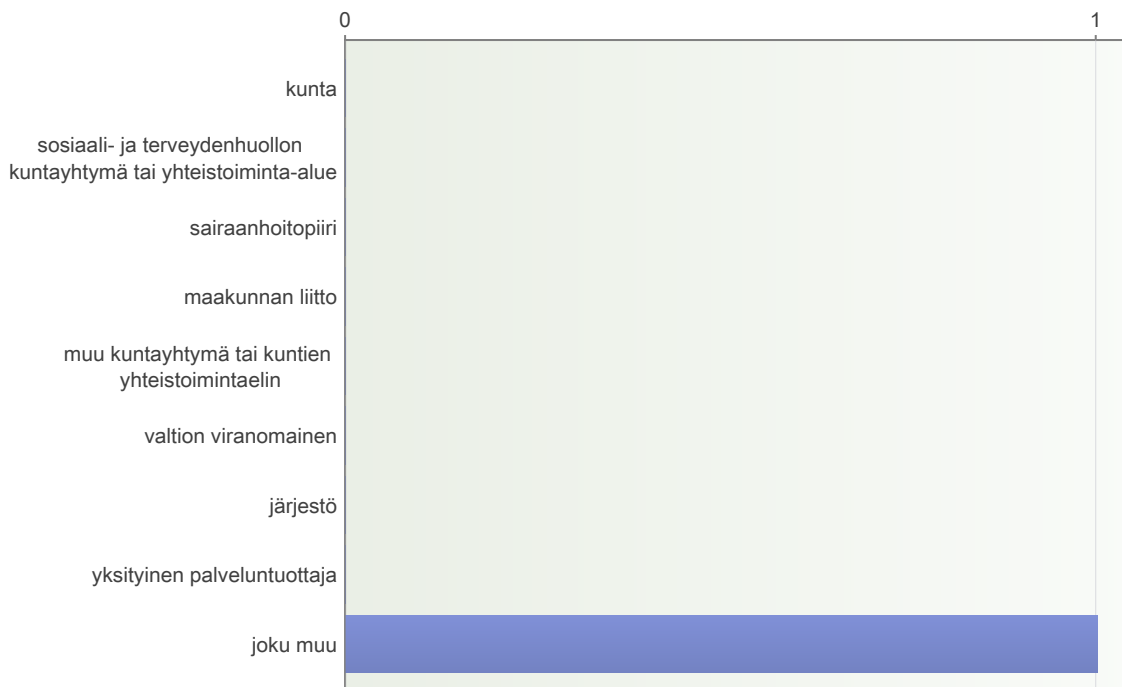
1. TAUSTATIEDOT

Vastaajien määrä: 1

Vastaajatahon virallinen nimi	Vastauksen kirjanneen henkilön nimi	Vastauksen vastuuhenkilön yhteystiedot, sähköposti ja puhelinnumero	Lausunnon käsittelypäivämäärä toimielimessä	Toimielimen nimi
Hanna-Kaisa Hoppania, Olli Karsio, Satu Ojala, Liina Sointu ja Minna Zechner (aakkosjärjestyksessä), sosiaalipolitiikan opettajia ja tutkijoita Tampereen yliopistosta ja Seinäjoen ammattikorkeakoulusta	Satu Ojala	Satu Ojala		

2. Onko vastaaja

Vastaajien määrä: 1

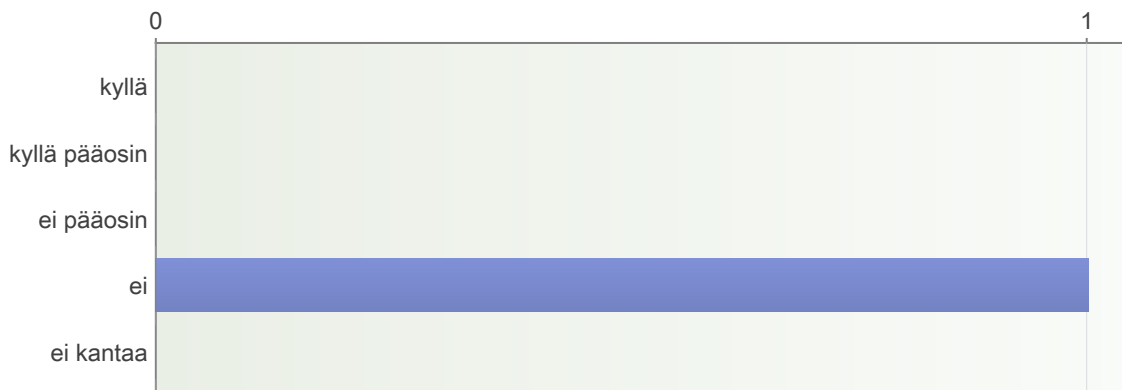

Avoimet vastaukset: joku muu

- Sosiaalipolitiikan opettajia ja tutkijoita Tampereen yliopistosta ja Seinäjoen ammattikorkeakoulusta

3. 1. Voidaanko ehdotetulla valinnanvapauslailla osaltaan kaventaa väestön terveys- ja hyvinvointieroja sekä parantaa palvelujen yhdenvertaista saatavuutta?

Vastaajien määrä: 1

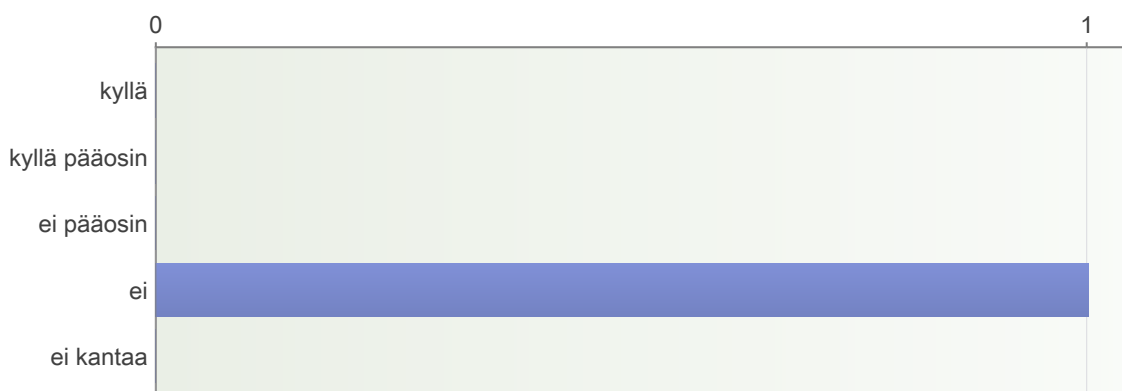
4. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Palveluiden saatavuus voi parantua osalle väestöstä riippuen alueesta (kaupungit) tai asiakasryhmästä (esim. työterveysasiakkaat, joille tarjotaan uudistuksen jälkeen myös vakuutus- ja julkisen palvelun asiakkuutta samalta luukulta) mutta ei yhdenvertaisesti.

5. 2. Edistääkö valinnanvapauslakiluonnos tarkoituksenmukaisella tavalla asiakkaan vaikutusmahdollisuuksia omiin palveluihin?

Vastaajien määrä: 1

6. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

-

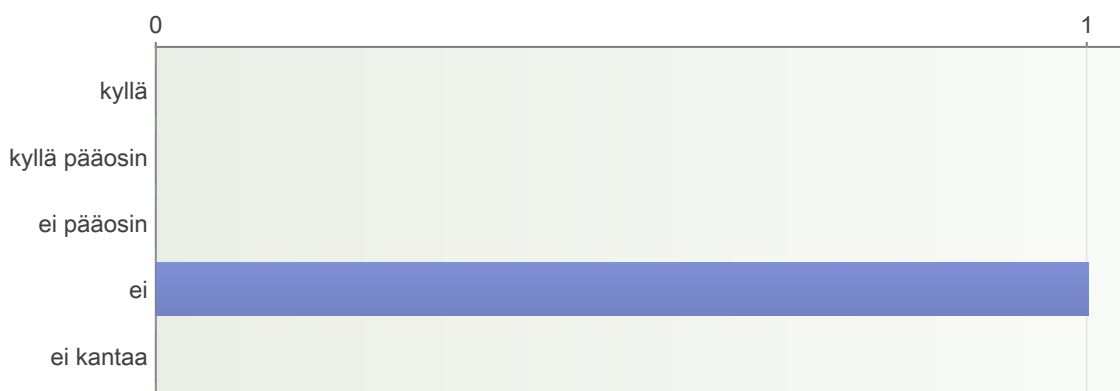
Tutkimukset osoittavat, että asiakkaan tai potilaan näkökulmasta tärkeintä ei ole palvelun tuottajataho vaan palveluiden saatavuus, läheisyys, soveltuvuus tarpeisiin, ammattilaisten asenne, hoitavan ammattilaisen valinta sekä mahdollisuus vaikuttaa käytännöllisiin seikkoihin, kuten lääkäriajan ajankohtaan (esim. <http://www.laakarilehti.fi/tieteessa/terveydenhuoltoartikkelit/lasten-perusterveydenhuollon-valintavanhempien-odotukset-ja-perustelut/?public=9e3971066feab0bdbf47b27dc39ccff5>). Esitetyn valinnanvapausmallin keskittyessä tuottajan valintaan ei uudistus lisää tarkoituksenmukaisella tavalla asiakkaiden vaikutusmahdollisuuksia palveluihin.

Asiakkaan valinnan tueksi on tarkoitus aikanaan tiedonhallintapalveluihin tuottaa tiedot palveluiden tuottajista. Mikä tieto on asiakkaan valinnan kannalta relevanttia, ei kuitenkaan ole tiedossa. Esimerkiksi Iso-Britannian NHS:n palveluntuottajat kattavassa järjestelmässä ei valitseminen ole helppoa tai mielekästä etenkin mikäli järjestelmää ei tunne (ks. käyttöliittymää esim. Lontoon osalta: <https://www.nhs.uk/Search/?q=london>). Käyttäjien antamat "hymynaamat" kertovat vain hyvin rajalliselta osin palvelun laadusta.

Huomioitavaa on, että etenkin pitkäaikaisten palvelujen, kuten asumispalvelujen valinnassa, on käytännössä mahdotonta ennakoida oikeata valintaa esimerkiksi viiden tai kymmenen vuoden päähän. Kerran valitun asumispalvelun vaihtaminen on usein myös lähes mahdotonta, sillä asukkaat ovat yleensä paljon tukea ja apua tarvitsevia henkilöitä. Lisäksi osalla väestöä valintaa tukemassa on vahva omaisten verkosto, joka voi esimerkiksi vierailla hoivalaitoksissa, osalla ei.

7. 3. Antaako lakiluonnos asiakkaalle riittävät mahdollisuudet hakeutua asiakkaan omaan tilanteeseen sopivaan palveluun?

Vastaajien määrä: 1

8. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Tätä kysymystä olisi lähestyttävä huolellisella arvioinnilla eri palvelunsaajien tarpeiden näkökulmasta. Otamme kaksi esimerkkiä, jotka edustavat nähdäksemme ääripäitä tulevan uudistuksen palvelunsaajista. Esimerkeissä pohdimme erityisesti nykyisen yksityisen työterveyshuollon ja vakuutusyhtiöiden roolia sekä toisaalta moniongelmaisen sosiaali- ja terveyshuollon tarpeessa olevan henkilön asemaa uudessa järjestelmässä. Olennainen taustatieto on, että merkittävä osa palkansaajista on tällä hetkellä työterveyshuollon piirissä ja että sairaanhoidollisia palveluja tarjoavista työterveyshuollon yksiköistä 60 % on yksityisiä lääkäriasemia (Kelan tilastojen mukaan).

Ensinnäkin uudistus synnyttää niin työterveyshuollon palveluntarjoajalle kuin asiakkaallekin mahdollisuuden yhdistää etuja. Palveluntarjoajan kannattaa laajentaa toimintansa terveyskeskukseksi ja mahdollisesti myös erikoissairaanhoidon palveluntarjoajaksi. Tähän uuteen kokonaisuuteen pyritään integroimaan asiakkaiksi koko nykyinen työterveyshuollon asiakaskanta. Työterveyshuollon kannattaa pyrkiä laajentumaan yksityisen vakuutustoiminnan suuntaan. Näin nykyisille työterveystoimijoille synnytetään siis mahdollisuus laajentaa liiketoimintaansa merkittävästi: lainsäädännöllä ollaan suorastaan luomassa niille edellytykset integroida nykyiseen toimintaansa niin julkisia resursseja (julkiset sote-korvaukset, erikoissairaanhoido) kuin sitoa yksittäisten ihmisten ja heidän koko perheidensä vakuutukset ja terveydenhuolto tähän yhteen ja samaan toimijaan.

Tulee ymmärtää, että tilanne on hyvin houkutteleva niin yrityksen kuin vauraimman työikäisen palkansaajaväestömme näkökulmista. Arvioimmekin, että sote-uudistuksen toteutuessa ehdotetulla tavalla työterveystoimijat aloittavat massiivisen markkinoinnin, jolla ne pyrkivät siirtämään tämän vauraimman väestönosan asiakkaikseen niin työn kuin yksityiselämän vakuuttamisen ja terveyshuollon kautta. Tämä heikentää edelleen julkisen toiminnan legitimitettä ja resursseja.

Hyvätasoisesta työterveyshuollosta tällä hetkellä nauttivan palkansaajan näkökulmasta tarjous on myös houkutteleva ja monet siirtynevät tällaisten uusien palvelutarjousten perässä jopa perheineen näiden uusien työterveys-terveyskeskus-lääkärikeskus-vakuutuslaitosten asiakkaiksi. Tähän siirtymään yhtiöt kannustanevat yksityisiä henkilöitä erilaisilla kanta-asiakasohjelmilla.

Toisena katsoisimme tilannetta monenlaisen sosiaalisen ja terveydellisen avun tarpeessa olevan henkilön näkökulmasta. Nyt "helppona" retorisisena diskurssina on kuultu, miten pienituloisetkin saavat tulevaisuudessa valita. Käytännössä moniongelmaiset - ja todennäköisesti vähäisemmänkin, mutta monitahoisen avun tarpeessa olevat, asiakkaat päätyvät maakunnan liikelaitoksen asiakkaiksi yksityisen palveluntarjoajan sijaan. Aitoa valinnanmahdollisuutta ei synny. Rajaus syntyy myös siksi, että käytännössä kaikki laaja-alainen sosiaalityö sijoitetaan maakunnan laitoksiin. Tilanne rajaa samalla kokonaisten perheiden valintoja, koska etenkin lapsiperheiden kohdalla perheenjäsenten ei kannata hakeutua eri palveluntarjoajille. Jos he taas valinnanvapauden turvin näin tekevät, palveluintegraatio heikentyy tai estyy.

Kokonaan toinen kysymys on se, miten paljon monialaisesta palveluntarpeesta kärsivä haluaa, voi ja osaa valita. Hän tarvitsee ennen kaikkea tahon, joka tuntee hänet ja johon voi helposti ottaa yhteyttä, ja joka voi auttaa heti.

Tulee ymmärtää, että hankalasti lähestyttävä palvelutarjontajärjestelmä myös etäännyttää moniongelmaista asiakasta ja voi vähentää ylipäänsä yhteydenottoja avuntarpeen kohdatessa. Seurauksena on pahimmillaan palvelujen alikäyttö, ehkäisevän toiminnan vaikeutuminen ja sairauksien ja työkykyongelmien kasaantuminen - ja lopulta myös kustannusten kasvu.

Niin hyvätuloisen, työssäkäyvän asiakkaan kuin monialaisista ongelmista kärsivän asiakkaan näkökulmasta sote-uudistuksen alkuperäiset tavoitteet yhdenvertaisuudesta, kustannussäästöistä ja palveluintegraatiosta kyseenalaistuvat. Ehdotetun kaltainen sote-uudistus synnyttää ohituskaistoja hyvin jo muutoinkin pärjääville - sekä lisää tämän vuoksi julkisen järjestelmän kustannuksia - ja toisaalta se ei tuo luvattua valinnanvapautta

kaikille tasapuolisesti. Siirtymävaiheessa - ja mahdollisesti rakenteen vaikeuden vuoksi myös jatkossa kyseisen monituottajajärjestelmän oloissa - joudutaan jälleen tilanteeseen, jossa ei tiedetä, kenen vastuulle moniongelmaisen asiakkaan tai potilaan hoito kuuluu. Yksityisen tuottajan intressinä on arvioida, kannattaako henkilö ottaa asiakkaaksi, vai ei: syntykö hänestä siis enemmän kustannuksia kuin taloudellista hyötyä avuntarpeeseen nähden.

Nämä ongelmat eri asiakasryhmien näkökulmista osoittanevat, miten ongelmallinen on tilanne, jossa julkisen tahon toimintaa aletaan siirtää markkinoille, niin että lainsäädännöllä suorastaan tuotetaan uusia markkinoita yksityisille toimijoille. Mikäli yhteiskunnan intressinä on palveluiden integraatio ja kustannusten säästäminen, tulisi ymmärtää että pohjoismaisen hyvinvointivaltion palvelujärjestelmä julkisesti tuotettuna on itse asiassa vastaus uudistuksen tavoitteisiin.

Suosittelisimmekin, että julkinen järjestelmä säilytetään ensisijaisena ja keskeisenä palveluntuottajana, ja maakunnat voivat harkintansa mukaan lisätä palvelutarjontaa siltä osin kuin on tarkoituksenmukaista ja julkinen tuotanto ei riitä. Näin välttyttäisiin huomattavalta byrokralialisäältä, jota ehdotettu sote-malli väistämättä tuottaa. Kustannustehokkain malli säilyttäisi julkiset palvelut ensisijaisena tuottajana ja vahvistaisi järjestöjen ja yksityisen sektorin palvelutarjontaa yksityisen hoidon Kela-korvausten ja maksu-/palvelusetelien kaltaisten keinojen turvin. Ennen kaikkea nykyisen järjestelmän onnistuneet puolet hyödyntävä uudistus vähentäisi monimutkaisuutta siirtymävaiheessa; lisäksi se palvelisi sote-mallin hallittavuutta maakunnissa pitkällä aikavälillä.

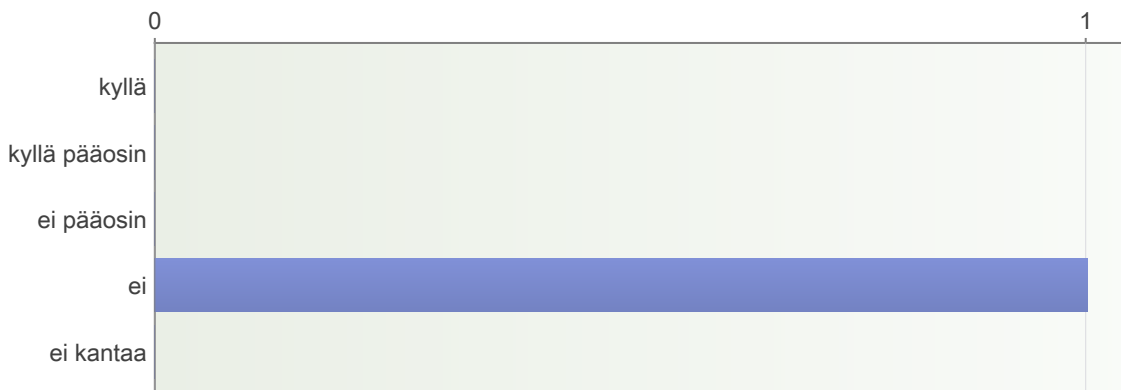
Pohjoismaisen hyvinvointivaltion sosiaali- ja terveyspalveluiden tehtävänä on alun perin ollut turvata eri ihmisryhmien asemaa ja suojata heitä markkinoiden epävarmuuksilta ja epätasa-arvoisuuksilta, ei suinkaan luoda markkinoita yksityisille yrityksille julkisella rahalla. Järjestelmässä on myös voitu tavoitella, ja on onnistuttukin saavuttamaan, laajaa hyvinvointia ja kansanterveydellisiä hyötyjä. Arvioimme, että järjestelmämme perusteet ja edut ovat unohtuneet poliittisissa ja ideologisissa kamppailuissa yksityisen ja julkisen suhteista.

Monituottajamalli on arkipäivää ja siinä on paljon hyviä puolia. Etenkin järjestöillä on pitkä historia erilaisten sosiaalisten kipukohtien tunnistamisessa, nostamisessa keskusteluun ja hyvinvointiaukkoja paikkaavissa lainsäädäntömuutoksissa. Myös uudessa sote-mallissa tulisi lähtökohtaisesti turvata ja luoda edellytyksiä vastata eri ihmisryhmien hyvinvointivajeisiin. Laajasti yhteiskunnan tasolla hyvinvointia tavoittelevat ennen kaikkea julkisen sektorin ammatillisesti korkeasti koulutetut työntekijät sekä järjestöt. Palettia täydentävät etenkin paikalliset pienyritykset. Näiden sijaan kautta länsimaiden sote-palvelumarkkinoita valtaavatkin nyt yritykset, joiden toiminnassa hyvinvointia tavoitellaan toissijaisesti, ja ensisijaisesti niiden tehtävänä on tuottaa voittoa. Eri maista tunnetun tutkimuskirjallisuuden valossa on tässä korostettava, että länsimaat joutuvat markkinaistamisen tielle lähtiessään reagoimaan aina uuteen ja lisääntyvään lainsäädäntä- ja valvontatarpeeseen, koska yritykset etsivät laeista ne aukot, joista ne tekevät voitot sijoittajilleen.

Maakunnille tulee jättää paljon tilaa ja resursseja järjestää ja tuottaa palvelut lähtökohtaisesti itse ja vain tarkoituksenmukaisuusperustein - ja toissijaisesti - markkinatoimijoiden kautta. Nykyinen valinnanvapauslakiesitys lähtee päinvastaisesta logiikasta: maakunnan on erikseen perusteltava oma tuotantonsa. Näin ei tulisi olla.

9. 4. Jos asiakkaalla on laaja-alaisia palveluntarpeita, toteutuuko lakiluonnoksen perusteella asiakkaan mahdollisuus saada tarpeen mukaisella tavalla yhteen sovitettuja palveluja?

Vastaajien määrä: 1

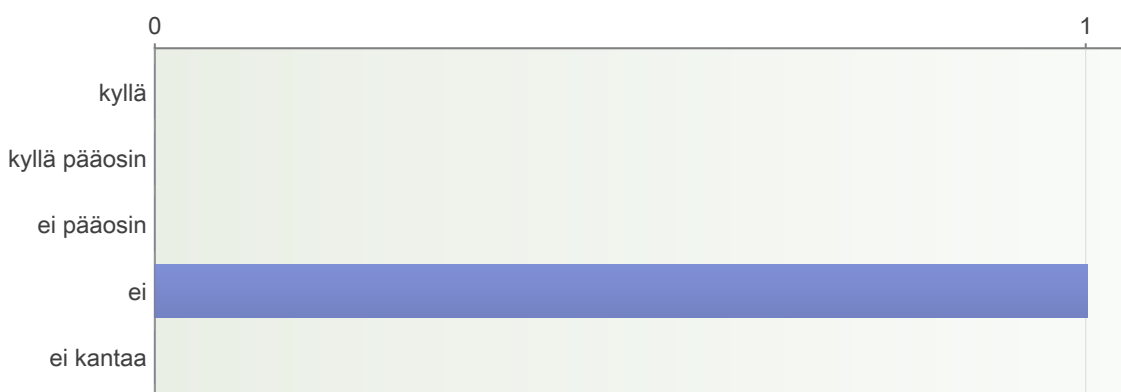
10. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Palvelujen integraation sijaan vaikuttaa siltä, että palvelujen integraatio hankaloituu. Tämä johtuu siitä, että mitä enemmän palvelujen tuottajia on, sen vaikeammaksi niiden integraatio käy. Vaikeusastetta lisää se, että ainakin yrityksillä, mahdollisesti myös järjestöillä on tavoitteena palvelujen kysynnän lisääminen ja taloudellinen voitto. Maakunnan liikelaitoksen – ja lähtökohtaisesti koko julkisen toiminnan – tavoitteena sen sijaan on tarpeisiin ja hyvinvointivajeisiin vastaaminen. Eri tavoitteisiin pyrkivien toimijoiden yhteistyö ei hyvin suurella todennäköisyydellä johda palveluiden integraation.

11. 5. Turvaako lakiluonnos palvelujen horisontaalisen ja vertikaalisen integraation?

Vastaajien määrä: 1

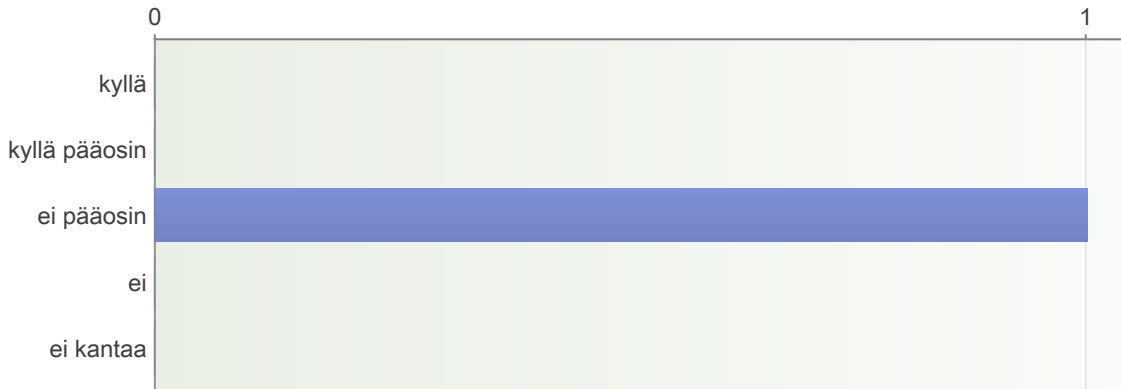

12. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

13. 6. Antaako esitys maakunnille riittävät edellytykset järjestämisvastuun toteuttamiseen?

Vastaajien määrä: 1

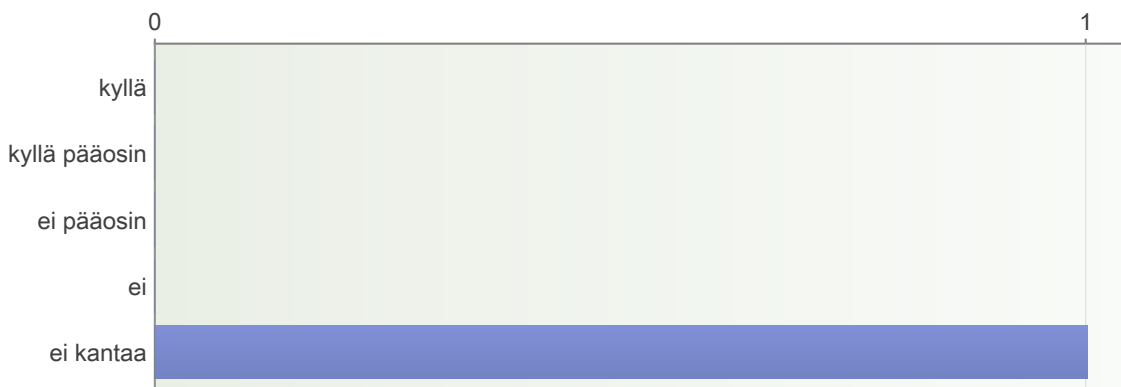
14. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Maakunnalle annetaan periaatteessa järjestämisvastuu kokonaisvaltaisesti, mutta käytännössä, ehdotuksen ristiriitaisten vaatimusten ja tavoitteiden vuoksi, palveluiden järjestäminen niin että tavoitteet toteutuisivat, on mahdotonta.

15. 7. Edistääkö lakiluonnos toimintatapojen muutosta ja uusien palveluinnovaatioiden käyttöönottoa?

Vastaajien määrä: 1

16. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Esityksessä todetaan, että maakunnan asukkaiden liikkuvuus luo perustan kilpailulle ja sen myötä palvelujen kehittymiselle. Tutkimus kuitenkin osoittaa, että asiakkaiden yksi tärkeimmistä kriteereistä palvelun valinnassa on sen läheisyys - mikä saisi asiakkaat nyt liikkumaan palveluiden perässä? Lisäksi asiakkaiden liikkumista ei tulla tukemaan (Kelan matkakorvaukset) etäämpänä olevien palveluiden ääreen, joten pienituloiset eivät voi halutessaankaan liikkua etäällä olevien houkuttelevienkaan palveluiden ääreen.

Esityksessä oletetaan, että koska raha seuraa asiakasta, se kannustaa palvelujen tuottajia panostamaan palvelujen laatuun. Tästä ei ole kotimaisessa eikä kansainvälisessä tutkimuksessa juuri esimerkkejä. Sen sijaan palvelujen tuottajat maksimoivat hyödyn panostamalla sellaisiin asiakkaisiin, joille on mahdollista tarjota paljon erilaisia palveluita ilman että he kuormittavat palvelujärjestelmää kovinkaan paljoa. Korkeasti koulutetut, hyvätuloiset ja suhteellisen terveet kansalaiset ovat erityisen haluttuja asiakkaita myös siksi, että he voivat halutessaan ostaa omalla rahalla lisäpalveluita samalta tuottajalta. Näin synnytetään lojaliteetteja, ja haluttuja asiakkaita voidaan sitouttaa tiettyjen palveluntarjoajien asiakkaisiksi.

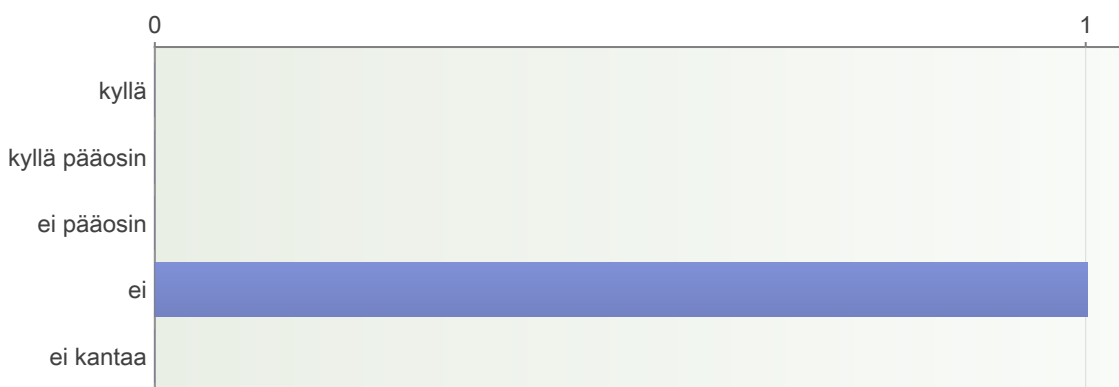
Julkisen sektorin toiminnan osalta näemme viimeaikaisessa poliittisessä keskustelussa lähinnä harhaluuloja siitä, että toimintatapoja ei oltaisi valmiita parantamaan tai uudistamaan. Silloin, kun työntekijä on työhönsä sitoutunut – kuten julkisella sektorilla eritoten ollaan - myös valmius huomioida eri asiakasryhmien tarpeet ovat parhaalla mahdollisella tolalla. Tämä mahdollistuu ennen kaikkea neuvottelemalla arkista sote-työtä tekevän henkilöstön kanssa siitä, miten työtä voitaisiin tehdä paremmin niin, että asiakkaiden hyvinvointi paranisi. Esimerkiksi mielenterveyskuntoutujien palveluintegraatio ei edellytä massiivisen markkinamallin luomista vaan sitä, että yksi (julkinen) tuottaja resursoidaan lopulta vastaamaan oikea-aikaisesti palveluntarpeeseen (saman tien eikä kuukausien viiveellä).

Sen sijaan tämä ei mahdollistu sillä, että tehdään uudistus, joka ei tunnista olemassa olevan pohjoismaisen sote-järjestelmän hyviä puolia, työntekijöiden osaamista ja ammattitaitoa, tai erinomaista erikoissairaanhoidoamme. Sote-malli vaikuttaa ennen kaikkea toiveikkaalta mutta väkinäiseltä uudistamiselta uudistamisen itsensä vuoksi ja liian isoin massiivisin kääntein – ei aiempien vuosikymmenten varrella huolella ja hyvin perustetuille rakenteille pohjaten.

Toimintatapojen muutosta ja palveluinnovaatioita on mahdollista ja tulisi edistää hallitusti ja tarkoituksenmukaisesti muilla keinoin kuin nyt esitetyllä, monella tapaa todella ongelmallisella valinnanvapausmallilla.

17. 8. Antaako valinnanvapauslakiluonnos yhdessä muun maakunta- ja sote-uudistuksen kanssa riittävät edellytykset saavuttaa 3 miljardin euron kustannusten kasvun hillinnän tavoite?

Vastaajien määrä: 1

18. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Lakiluonnoksen tavoitteleva kustannusten kasvun hillintä nojaa pääosin maakuntiin ja niiden uusiin tapoihin toimia. Näitä ovat muun muassa palveluntuottajalle asetetut ehdot, hyväksymismenettely, sopimus- ja korvausmallit, kannusteperusteiset korvaukset ja asiakkaiden listautumismalli. Kustannuksia voidaan siis hillitä, mikäli maakunnat osaavat hyödyntää näitä malleja tavoitteiden suuntaisesti. Kuitenkin uudistuksessa syntyy myös uusia isoja kustannusalueita (erityisesti hallinto), jolloin on epäselvää missä määrin säästöjä todella syntyy.

Mitä enemmän palvelujen tuottajia on, sen monimutkaisemmaksi palvelujärjestelmä kokonaisuutena muuttuu. Kun tähän lisätään vielä asiakkaiden valinnanvapaus, on seurauksena valtava tarve asiakkaiden (sekä ammattilaisten) tuelle ja ohjaukselle, jotta he osaavat hakeutua palveluihin. Esityksessä ei ole arvioita siitä, miten paljon kustannuksia tästä syntyy.

Tutkimus on osoittanut, että niin Suomessa kuin muuallakin tilaajan ja tuottajan erottaminen lisäävät transaktiokustannuksia, jotka jäävät julkisen toimijan (maakunnan) kontolle. Samaan aikaan kun palvelujen tuottajille mahdollistuu voittojen luominen, lisääntyy julkisen sektorin taakka kustannuksista. Tämä johtuu hallinnon ja valvonnan määrän lisääntymisestä.

Kustannusten kasvun hillintä on laskettu luonnoksessa ja ylipäätään uudistuksessa informaatioteknologian varaan. Valtiosihteeri kansliapäällikkö Martti Hetemäkeä lainaten, kansantalouden tutkijat tuntevat hyvin ns. tuottavuusparadoksin, jolla tarkoitetaan sitä, että missään maassa tuottavuus ei ole kasvanut samassa tahdissa informaatioteknologian kehityksen kanssa.

Kustannusten kasvun hillintää haittaa myös se, että palvelujen tarjoajat kilpailevat asiakkaista markkinoimalla tuotteitaan. Koska markkinointi maksaa, yritykset maksattavat markkinoinnin joko julkisella hallinnolla tai asiakkaillaan.

Maakunnilla on mahdollisuus maksaa kannusteperusteisia korvauksia hyvän suorituskyvyn omaaville tuottajille. Mitä on hyvä suorituskyky ja miten sitä mitataan? Etenkin sosiaalipalveluissa vaikuttavuuden mittaaminen on äärimmäisen vaikeaa, koska muiden seikkojen kuin saadun palvelun vaikutuksia on lähes mahdoton sulkea pois. Lisäksi sosiaalipalveluissa vaikutusten esiin saaminen on hidasta, koska ihmisten elämäntilanteet ja toimintatavat muuttuvat usein hitaasti. Miten nämä huomioidaan suorituskykyä mitattaessa?

19. 9. Sosiaali- ja terveydenhuollon valinnanvapauslakiluonnoksen 3 luvussa säädettäisiin asiakkaan suoran valinnan sosiaali- ja terveystalouden palveluista. 9a. Turvaavatko maakunnan liikelaitoksen suoran valinnan palvelujen tuotantoa koskevat säännökset (mm. 16 §) palvelujen yhdenvertaisen saatavuuden kaikissa olosuhteissa?

Vastaajien määrä: 1

20. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

21. 9b. Onko lakiluonnoksen 18 §:ssä säädetty sote-keskuksen lakisääteinen palveluvalikoima sisällöltään ja laajuudeltaan tarkoituksenmukainen?

Vastaajien määrä: 1

22. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Pienet palveluntarjoajat eivät voi osallistua, vaan kilpailevia terveyskeskuksia voivat järjestää ainoastaan suuret terveyspalveluyritykset. Emme pidä markkinoiden keskittämistä tarkoituksenmukaisena vaan ehdotamme, että valinnanvapaudesta tällaisena julkisen sektorin laajana maksuvelvollisuutena yksityisen sektorin suuntaan luovutaan kokonaan. Ehdotamme, että julkinen palvelu ymmärretään myös tulevaisuudessa keskeiseksi julkiseksi, yhteisesti tuotetuksi hyödykkeeksi, jonka maakuntatasoiset palvelulaitokset resursoidaan riittävästi. Maakunnille ei sen sijaan tule antaa velvoitetta nyt ehdotetun kaltaisen valinnanvapausjärjestelmän luomiseen ja tukemiseen, eikä tähän tule käyttää julkisia resursseja tai luoda sitä varten esitetyn kaltaista, hankalasti hallittavaa byrokraattista järjestelmää.

Maakunnat voisivat ehdotetun valinnanvapausmallin sijaan tuottaa palvelut lähtökohtaisesti itse, mutta myöntää nykyistä laajemmin asiakas-, palvelu- tai maksueteleitä yksityisten ja järjestöjen tuottamiin palveluihin - tarkoituksenmukaisuusperiaattein, ja/tai niiden käyttöä voidaan edelleen tukea yksityisen hoidon Kela-korvausjärjestelmää kehittämällä. Tämä on hallinnollisesti ja kustannusten kannalta kenties ainoa resurssien

järkevän käytön takaava tapa toimia uusissa maakunnissa. Tämä myös lisää asiakkaan valinnanvapautta mielekkäällä tavalla.

Otamme kantaa myös sosiaalihuoltoon ja sitä koskevaan kohtaan:

7) sosiaalihuoltolain 6 §:ssä tarkoitettu sosiaalihuollon ammattihenkilön antama sosiaalihuollon neuvonta ja ohjaus

Lienee tarkoituksenmukaista, että niukkoja korkeakoulutettujen sosiaalialan ammattilaisten resursseja aleta jakaa ja hajasijoittaa yksityisiin yrityksiin. Kuitenkin tämä rajaa moniongelmaisimman väestönosan kokonaan ulos valinnanvapauden käyttäjistä, ja vahvistaa sitä, että uudet yksityiset sote-keskukset on tarkoitettukin vain vauraan väestönosan käyttöön.

23. 9c. Onko lakiluonnoksen 18 §:ssä säädetty suunhoidon yksikköjen lakisääteinen palveluvalikoima sisällöltään ja laajuudeltaan tarkoituksenmukainen?

Vastaajien määrä: 1

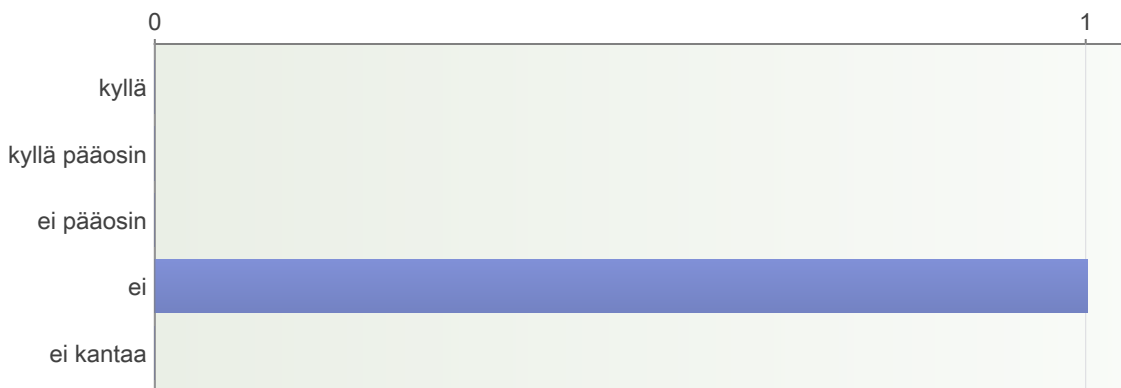

24. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

25. 9d. Onko lakiluonnoksen 18 § sote-keskuksen suoran valinnan palveluista riittävän selkeä siltä osin, mitkä palvelut kuuluvat suoran valinnan palvelujen piiriin ja mitkä kuuluvat maakunnan liikelaitoksen tuottamiin muihin kuin suoran valinnan palveluihin?

Vastaajien määrä: 1

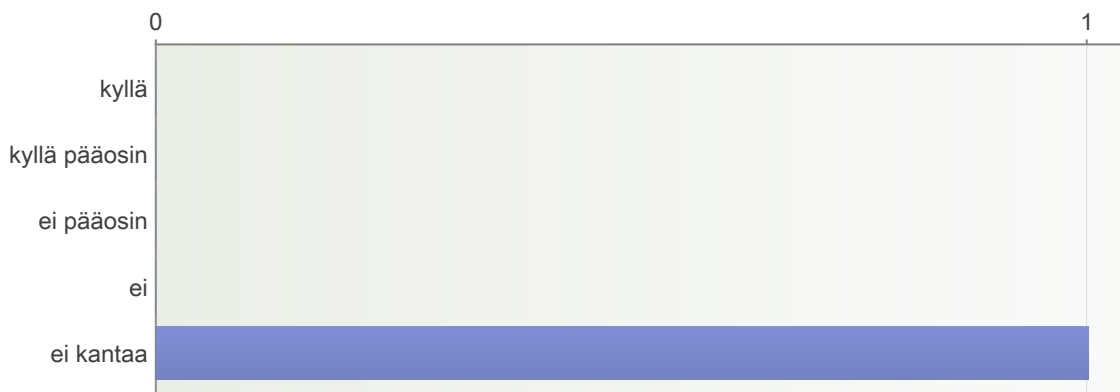
26. Jos ei, niin miten olisi tarkoituksenmukaista määritellä ne perusteet, joilla määritellään tarkemmin sote-keskuksissa tuotettavat palvelut?

Vastaajien määrä: 1

- Ehdotetusta mallista ei voida saada niin selkeää, että se yksiselitteisesti toimisi hallinnon tai asiakkaiden eduksi ja hyödyksi. Rajatapausten ratkointaan joudutaan varaamaan merkittävä resurssi niin asiakasohjauksen kuin hallinnonkin tasoilla, ja etenkin siirtymävaiheessa tietämättömyys siitä, miten kutakin asiakasta ohjata eri tasoilla ja niiden välillä, tuottaa riskin asiakkaiden väliinpuotoamisesta ja palveluintegraation hankaloitumisesta tai estymisestä.

27. 9e. Onko lakiluonnoksen 18 § suunhoidon suoran valinnan palveluista riittävän selkeä siltä osin, mitkä palvelut kuuluvat suoran valinnan palvelujen piiriin ja mitkä kuuluvat maakunnan liikelaitoksen tuottamiin muihin kuin suoran valinnan palveluihin?

Vastaajien määrä: 1

28. Jos ei, niin miten olisi tarkoituksenmukaista määritellä ne perusteet, joilla määritellään tarkemmin suunhoidon yksiköissä tuotettavat palvelut?

Ei vastauksia.

29. 9f. Ovatko säännökset (mm. 18 § ja 37 §) sosiaalihuollon osalta tarkoituksenmukaisia ja riittäviä?

Vastaajien määrä: 1

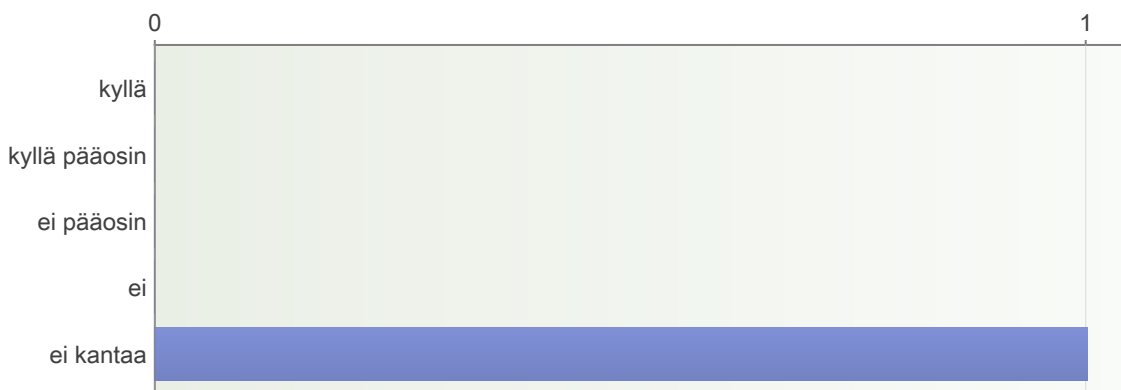
30. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- 37 § kuvaus ei palvele tarkoitustaan:
 " terveydenhuollon ammattihenkilöistä muodostettu ryhmä, joka työskentelee maakunnan alueella sosiaali- ja terveyskeskusten yhteydessä. Ryhmän tehtävänä on antaa sosiaalihuollon konsultaatiopalveluja sosiaali- ja terveyskeskukselle"
 Tätä ei voi pitää koulutetun sote-henkilöstön ammatinmukaisena työtehtävänä. Heidän työaikansa tulisi kohdentaa asiakkaille, ei eri palveluntarjoajien konsultaatioon. Kyseessä on ehdotetun hallinnollisen mallin hankaluuksista aiheutuva rönsy, joka osaltaan myös kertoo, miksi ehdotettu valinnanvapausmalli on syvästi ongelmallinen.

31. 10. Lakiluonnoksen 4 luvussa säädettäisiin asiakkaan mahdollisuuksista valita maakunnan liikelaitos. 10a. Antaako lakiluonnoksen 21 § asiakkaalle tarkoituksenmukaiset mahdollisuudet valita liikelaitos?

Vastaajien määrä: 1

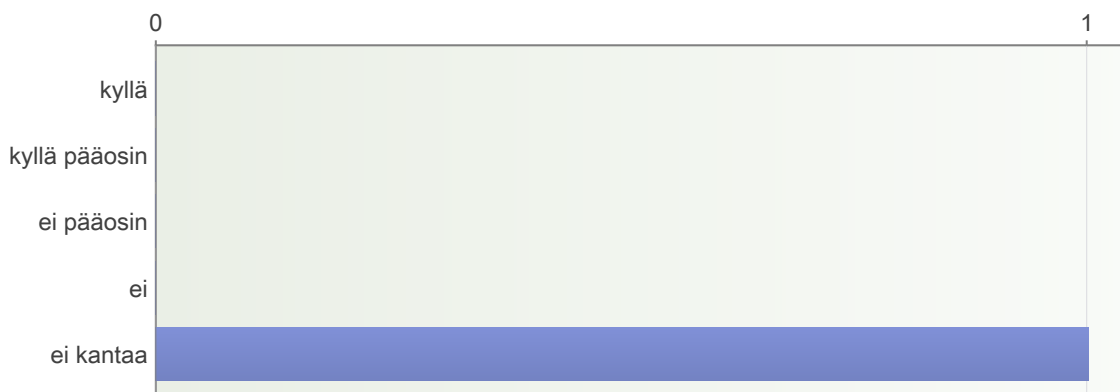

32. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

33. 10b. Entä antaako lakiluonnoksen 22 ja 23 § asiakkaalle tarkoituksenmukaiset mahdollisuudet valita liikelaitoksen palveluyksikkö/yksiköt?

Vastaajien määrä: 1

34. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

35. 11. Lakiluonnoksen 5 luvussa säädettäisiin asiakassetelin käytöstä asiakkaan valinnanvapauden lisäämisessä. 11a. Onko lakiluonnoksen 24 §:ssä säädetty asiakasseteli sisällöltään ja laajuudeltaan tarkoituksenmukainen?

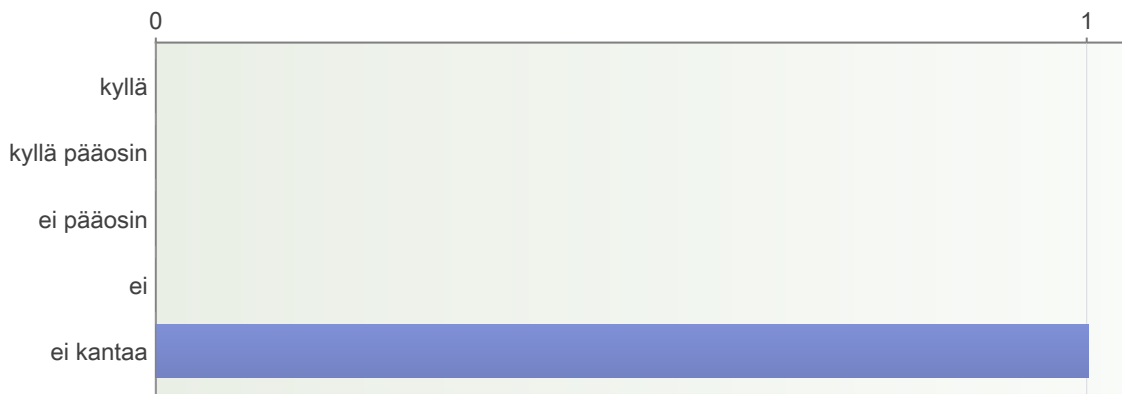
Ei vastauksia.

36. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

37. 11b. Onko maakunnan liikelaitoksella 24 §:n 2 ja 3 momentissa säädettyjen rajausten perusteella edellytykset turvata riittävät palvelut kustannustehokkaalla tavalla?

Vastaajien määrä: 1

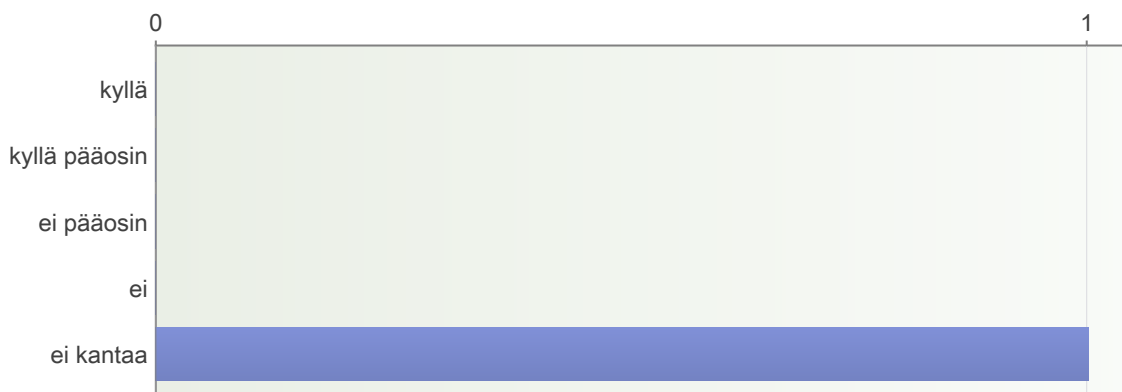

38. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

39. 11c. Onko lakiluonnoksen 24 §:n sääntely riittävä erikoissairaanhoidon valtakunnallisen ja alueellisen palvelujärjestelmän turvaamisen näkökulmasta?

Vastaajien määrä: 1

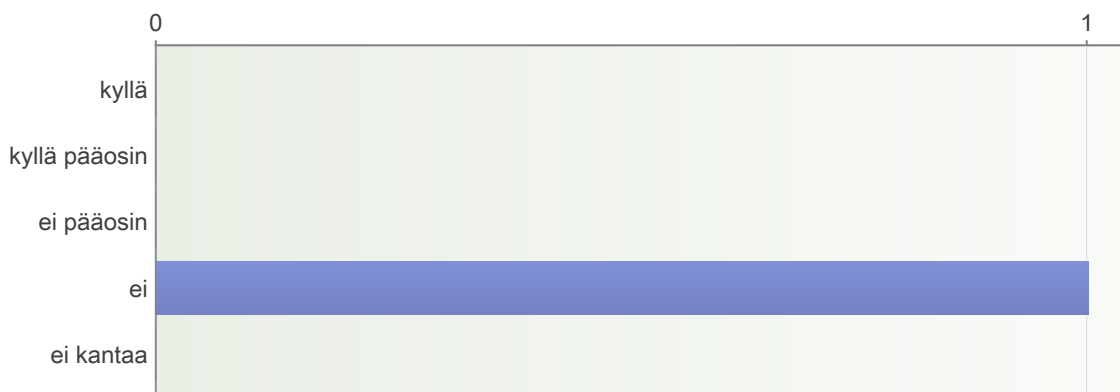

40. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

41. 11d. Ovatko asiakasseteliä koskevat säännökset asiakkaan aseman ja oikeuksien näkökulmasta tarkoituksenmukaisia?

Vastaajien määrä: 1

42. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Asiakassetelin toimivuus ja sen mahdollisuus parantaa palveluihin pääsyä ja yhdenvertaisuutta riippuvat monesta tekijästä. Ennen kaikkea ne kuitenkin riippuvat setelin rahallisesta tasosta vs. omavastuuosuudesta, mitä palvelu kattaa ja mitä ovat lisäpalvelut. Nyt tämä määrittely on jätetty maakunnille, kuten perusteluissa todetaan. Tämä on ongelmallista ja voi johtaa entistä suurempaan eriarvoisuuteen, esimerkiksi ikääntyneiden asumispalveluissa ja tehostetussa asumispalvelussa. Palveluiden maksukäytännöt ovat nyt kirjavia ja vaihtelevat kunnittain. Maakuntatasolle vastuun siirto tietysti yhdenmukaistaisi maksukäytännöt ainakin maakunnan sisällä – mutta ongelma tässä on myös eri tuottajien tavat määritellä tuki- ja lisäpalveluiden, vuokrien jne. hinnat.

Maksukäytännöt tulisi yhdenmukaista kansallisella tasolla niin, että on selkeää, minkälaisiin palveluihin esimerkiksi henkilö, jolla on todettu tehostetun asumispalvelun tarve, on oikeutettu; eli mitä kaikkea kuuluu julkisesti tuettuun tehostettuun asumispalveluun – mikä on omavastuu mikä taas on omalla vastuulla. Tässä asiassa eriarvoisuus on tällä hetkellä suurta ja valinnanvapaus (mahdollisuus valita yksityinen palveluntuottaja tehostetun asumispalvelun palvelusetelillä) koskee käytännössä niitä varakkaita ihmisiä, jotka voivat maksaa omavastuuosuuden, korkeat vuokrat ja lisäpalvelut omasta pussista.

Nykykäytäntö on sellainen, että ympärivuorokautista hoitoa ikääntyneille järjestetään monella tapaa: Perinteisenä laitoshoitona (jota nyt ollaan kokonaan purkamassa pois), ja tehostettuna palveluasumisena sekä kunnan omissa yksiköissä että yksityisissä palveluissa. Yksityisissä yksiköissä on asiakkaita on niin, että he tulevat asiakkaaksi kunnan/kaupungin palvelusetelillä tai kuntien/kaupunkien maksusitoumuksella, tai täysin yksityisinä asiakkaina (johon vain hyvin harvalla on varaa). Sekä palvelusetelien että maksusitoumuksen kohdalla asiakkaiden maksama osuus palveluista vaihtelee, käytännöt ja maksut ovat kirjavia. Eriarvoisuus on suurta.

Asiakkaalle hintojen ja palveluiden sisällön ja laadun vertailu on pitkälti lähes mahdotonta.

Ehdotettu malli ei ratkaise tai paranna nykytilannetta. Se voi pikemminkin pahentaa tilannetta, kun maakunta yhdenmukaistaa asiakasmaksuja ja palvelutasoa – todennäköisesti asiakasmaksut nousevat ja määritelty palvelutaso laskee, koska taloudelliset (säästö-)paineet ovat kovat. Varakkaammat voivat sitten ostaa

"lisäpalveluja", joihin muilla ei ole varaa -ja näin eriarvoisuus jälleen lisääntyy. Jos taas määritellään niin, että palvelusetelin tulee kattaa palvelun sisältö laajemmin, voivat maakunnan kulut kasvaa hallitsemattomasti. Tällaiset linjaukset tulisi tehdä jo kansallisen lain tasolla – nyt asia on vielä täysin auki kun uutta asiakasmaksulakia ei ole.

Perusteluissa todetaan: "Palvelutarjonnan vaihtoehtojen lisääntyminen vahvistaa myös asiakkaan mahdollisuuksia löytää omaa yksilöllistä tilannettaan ja tuen tarvetta vastaava palveluntuottaja."

-tämä ei välttämättä tule lainkaan pitämään paikkaansa, juuri näistä maksukäytännöistä johtuen – on siis erittäin tärkeää tehdä asiakasmaksulaki tältä osin yhdenvertaiseksi ja selkeäksi. (Kuten esim. nyt purettavissa laitoshoidon maksuissa on ollut.)

Perusteluissa todetaan myös: "Vaikka asiakassetelin tavoitteena on mahdollistaa asiakkaalle mahdollisuus valita palvelun tuottaja, valinnanmahdollisuus ei saisi johtaa maakunnan kustannusten kasvuun. Sen vuoksi asiakassetelin arvo ei saisi ylittää oman tuotannon kustannuksia, jollei siihen ole erityisiä syitä"

Ottaen huomioon nykytilanteen (maksujen, lisäpalveluiden määrittelyjen ym. kirjavuuden) tässä luodaan nyt maakunnille mahdollon yhtälö ratkaistavaksi. Ratkaisut pitäisi pikemminkin tehdä kansallisella tasolla (tämä laki, asiakasmaksulaki)

43. 11e. Turvaako asiakassetelijärjestelmä maakunnalle riittävät ohjaus- ja vaikutusmahdollisuudet järjestämisvastuun toteuttamisen näkökulmasta?

Ei vastauksia.

44. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

45. 12. Lakiluonnoksen 6 luvussa säädettäisiin henkilökohtaisen budjetin käytöstä asiakkaan valinnanvapauden lisäämisessä. Mahdollistavatko säännökset asiakkaalle riittävät mahdollisuudet vaikuttaa tarvitsemiensa palvelujen toteutukseen?

Ei vastauksia.

46. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

47. 13. Lakiluonnoksen 7 luvussa säädettäisiin asiakkaan neuvonnasta ja ohjauksesta sekä palvelutarpeen arvioinnista. Lisäksi lakiluonnoksen 5 §:ssä säädettäisiin asiakkaalle tehtävästä yhdestä asiakassuunnitelmasta. Turvaavatko säännökset riittävän hyvin asiakkaan oikeudet sekä palvelujen toteuttamisen asiakkaan tarpeita vastaavasti?

Ei vastauksia.

48. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

49. 14. Lakiluonnoksen 8 luvussa säädettäisiin palveluntuottajien hyväksymis- ja sopimusmenettelyistä. 14a. Ovatko säännökset hyväksymismenettelyistä lakiluonnoksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

Ei vastauksia.

50. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

51. 14b. Varmistaako hallintopäätöstä ja ehtojen asettamista koskeva sääntely (42 §) riittävät mahdollisuudet maakunnan järjestämisvastuun toteuttamiseen.

Ei vastauksia.

52. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

53. 14c. Ovatko säännökset sopimusmenettelyistä lakiluonnoksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

Ei vastauksia.

54. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

55. 15. Lakiluonnoksen 9 luvussa säädettäisiin palvelujen tuottamisesta ja palveluntuottajien velvoitteista. Ovatko säännökset lakiluonnoksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

Ei vastauksia.

56. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

57. 16. Lakiluonnoksen 10 luvussa säädettäisiin palveluntuottajalle suoritettavista korvauksista.

16a. Ottavatko sote-keskuksen kiinteän maksun osuus ja sen määräytymistä koskevat tekijät riittävästi huomioon asiakkaiden erilaiset palvelutarpeet ja niiden aiheuttamat kustannukset?

Ei vastauksia.

58. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

59. 16b. Ovatko säännökset muista korvauksista uudistuksen tavoitteiden kannalta tarkoituksenmukaisia?

Ei vastauksia.

60. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

61. 16c. Turvaavatko säännökset maakunnan liikelaitoksen sote-keskukselle ja yksityisen tuottajan sote-keskukselle yhdenvertaiset toimintaedellytykset?

Ei vastauksia.

62. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

63. 17. Lakiluonnoksen 12 luvussa säädettäisiin lain voimaantulosta. 17a. Turvaavatko 85 §:n mukaiset asiakasseteliä koskevat siirtymäsäännökset palvelujen saatavuuden siirtymävaiheessa?

Ei vastauksia.

64. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

65. 17b. Turvaavatko 86 ja 88 §:n mukaiset sote-keskusta koskevat siirtymäsäännökset palvelujen saatavuuden siirtymävaiheessa?

Ei vastauksia.

66. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

67. 17c. Turvaavatko 87 ja 89 §:n mukaiset suunhoidon yksiköitä koskevat siirtymäsäännökset palvelujen saatavuuden siirtymävaiheessa?

Ei vastauksia.

68. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

69. 17d. Turvaako esitys sosiaali- ja terveystalouden yksityisten tuottajien toimintaedellytykset?

Ei vastauksia.

70. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

71. 17e. Antaako esitys riittävät edellytykset pienten toimijoiden toimimiseen sosiaali- ja terveydenhuollon palveluntuottajina?

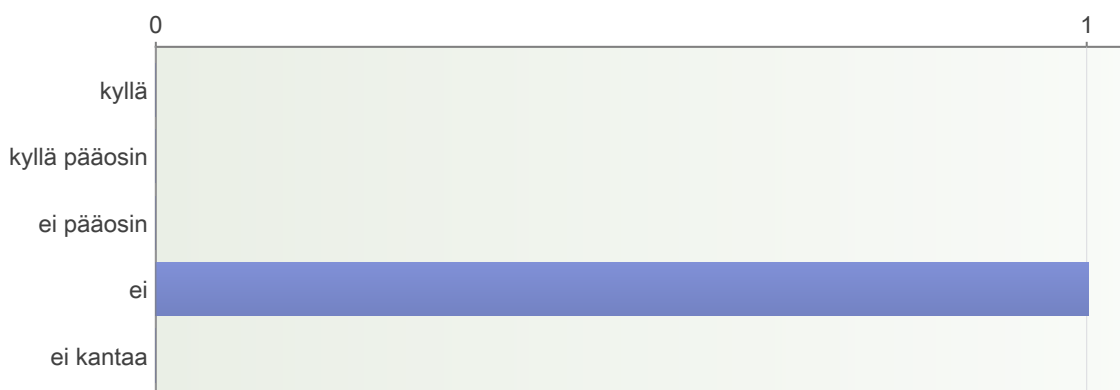
Ei vastauksia.

72. Vapaamuotoiset huomiot.

Ei vastauksia.

73. 18. Onko uudistuksen vaikutukset arvioitu näkemyksenne mukaan oikein ja riittävästi?

Vastaajien määrä: 1

74. Vapaamuotoiset huomiot.

Vastaajien määrä: 1

- Vaikutusarviointi on sinänsä tehty huolellisesti. Siinä mm. tunnustetaan, että julkisin toimenpitein yksityisten yritysten liikevaihto tulee kasvamaan dramaattisesti. Vaikutusarviosta kuitenkin puuttuu systemaattinen arvio siitä, mitkä ovat ehdotetun mallin hallinnolliset kustannukset mukaan lukien uuden hallinnon tarve ja määrä, erilaisten kriteeristöjen luominen, oikeuteen menevät riidat, konkurssien hallinta, laatujärjestelmän luominen ja valvonta, asiakasohjaus hankalassa rakenteessa sekä asiakkaiden valintaa tukevan tiedon laatu ja määrä.

On huomattava, että arvio siitä, mikä hallinnollisen työn määrän lisäyksen merkitys on lopulta maakuntien taloudellisten resurssien jakautumiseen. Kun hallinto sitoo nykyistä huomattavasti suuremman henkilöstöresurssin, syntyy taloudellisista syistä painetta leikata kustannuksia itse palveluista ja niiden henkilöstöstä. Hallintohenkilöstön palkkataso on kovempi kuin lattiatason henkilöstön. Hallintorakenne ja sen osin ennustamattomat henkilöstövaikutukset aiheuttavat suoran riskin sille, miten paljon resursseja on käytettävissä itse asiakastyössä. Tämä on erityinen ongelma, koska viime vuosina on jo kiristetty ammattihenkilöstön työtilannetta ja arkipäivän työtä äärimmilleen mm. alentamalla henkilöstön pätevyysvaatimuksia. Julkisen sektorin naisten työ on tällä hetkellä kaikista palkansaajista kiireisin ja työpaineiltaan intensiivisin. Vastapainoksi työn palkkaus on suhteessa vaatimuksiin vaatimatonta.

Peräänkuuluttaisimme lisäksi huomiota seuraaviin vaikutuksiin ja asioihin:

- Sukupuolittunut henkilöstörakenne: Nyt ehdotetussa mallissa tuotetaan käytännössä hallintorakenne, joka eriyttää henkilöstöä entisestään ja hukkaa monenlaista osaamista ja hiljaista tietoa, kun mitä todennäköisemmin talousorientoituneita hallinto-osaajia (usein miehiä) valitaan liikelaitosten johtotehtäviin ja (naisten) mikrotason ammattitaito palvelunjärjestämisessä lähtökohtaisesti sivuutetaan. Tämä on seuraus massiivisesta hallintouudistuksesta itsestään: olemme huolissamme siitä, että hallinto nielee niin paljon resursseja, että itse asiakaspalveluhenkilöstön määrästä joudutaan jopa leikkaamaan.
- Julkisen palveluhyödykkeen ei tule olla kilpailtava tuote – julkinen taho toimii eri logiikalla ja eri tavoitteilla kuin yksityiset tuottajat. Julkista ja yksityistä ei voi "asettaa samalle viivalle" - niillä on eri toimintalogiikka, tavoitteet ja periaatteet. Tietysti yksittäisissä, selkeärajaisissa palveluissa näin voidaan tehdä, ja tehdäänkin jo nyt. Eli julkinen voi tarkoituksenmukaisuuden periaattein ulkoistaa tiettyjä palveluja ja tämä toimii osin nyt jo hyvin. Valinnanvapautta voidaan laajentaa muilla keinoin kuin nyt ehdotetulla tavalla, jossa on syvällisiä ja isoja ongelmia.
- Nyt ollaan luomassa järjestelmää, joka entisestään vahvistaa yksityisen vakuutuksen ja työterveyshuollon asemaa kohtuuttomasti nykyiseen verrattuna. Tämä lisää eriarvoisuutta, joka jo nyt on Suomessa suurta verrattuna muihin OECD-maihin.

75. 19. Miten arvioisitte uudistuksen vaikuttavan oman organisaationne tai jäsenorganisaatioidenne asemaan?

Ei vastauksia.

76. 20. Muut vapaamuotoiset huomiot hallituksen esitysluonnoksesta.

Vastaajien määrä: 1

- Liitämme tähän neljä pientä tekstiä, jotka olemme julkaisseet sote-uudistuksen edetessä. Tekstit sisältävät monia periaatteellisia huomioita, joita nähdäksemme ei ole poliittisessa keskustelussa huomioitu riittävällä vakavuudella. Kuten Tampereen yliopistossa 8.12. vierailuluennon pitänyt tanskalainen professori Hanne Marlene Dahl sanoi, nyt eri maissa lanseeratut sote-järjestelmät ovat lähtökohdiltaan tavoitelleet hyviä liberalismiin mukaisia seikkoja kuten vapauden lisäämistä. Kun näitä periaatteita sovelletaan julkisen hyödykkeen alueelle, on eri maissa kuitenkin törmätty raadolliseen todellisuuteen: markkinat eivät vastaakaan tasapuolisesti eri ihmisryhmien palveluntarpeeseen, eivätkä ne järjestämisperiaatteena tuota lisää vapautta vaan pikemminkin byrokraattisen koneiston, jota on hankala ohjata ja valvoa. Tältä ei Suomessakaan vältytä, mikäli markkinaistamista edistetään ehdotetuilla tavoin.

1. TEKSTI ON JULKAISTU SUOMEN KUVALEHDESSÄ 11.6.2017

Sote-palvelut eivät ole mitä tahansa markkinatavaraa

2. TEKSTI ON JULKAISTU SUOMEN KUVALEHDESSÄ 23.7.2017

Sote-uudistus voi syventää jakolinjoja

3. TEKSTI ON JULKAISTU SUOMEN KUVALEHDESSÄ 19.8.2017

Hyvinvointivaltion tarjoamien palveluiden tavoite on tehdä itsensä tarpeettomaksi

4. TEKSTI ON JULKAISTU AAMULEHDESSÄ 3/2017

Sote-kritiikki on vakavaa

Sote-lakiehdotukset muuttaisivat dramaattisesti sosiaali- ja terveyspalvelujärjestelmämme periaatteita.

Julkisista palveluista tulisi osin yhtiömuotoisia ja ne vietäisiin markkinoille.

Kritiikkiin hallitus on vastannut lupaamalla korjata epäkohdat aiemmassa aikataulussaan. Tämä voi olla mahdotonta. Ehdotetulla rakenteella ei saavuteta uudistuksen tavoitteita: yhdenvertaisuuden paranemista, palveluiden integraatiota, kustannusten vähenemistä tai edes niiden hallintaa.

Ensinnäkin, esitetty palvelutuotannon yhtiöittäminen edellyttävä rakenne, jossa tilaaja/järjestäjä eriytetään tuottajasta, on maakunnille vaikeaselkoinen. Se lisää uuden portaan hallintoon. Kansainvälinen arviointiryhmä huomautti 16.12.2016 raportissaan mallin jäykkyydestä, sekä siitä, että vertailumaissa vastaavat muutokset ovat luoneet hallintoon sekavuutta vuosiksi. On epärealistista olettaa, että Suomessa onnistuttaisiin välttämään markkinaistamisen kansainvälisesti tunnetut kielteiset seuraukset.

Toiseksi tämä rakenne on kustannusriski, koska lisääntyvien tuottajien hallinnointi vaatii resursseja. Martti Kekomäki huomautti YLE:lle 27.2., että yhdysvaltalainen markkinajärjestelmä tuottaa noin 30 % transaktiokustannukset byrokratian eli kilpailuttamisen, valvonnan, tavoitteiden seurannan, erimielisyyksien ratkonnan sekä markkinoinnin vuoksi. Ehdotettu malli sitoo valtavasti rahaa. Keneltä säästöt otetaan? Tingitäänkö naishoitajien palkoista, palveluihin pääsystä vai niiden sisällöstä?

Kolmanneksi, tulevien maakuntien tulee antaa ns. palvelulupaus. Kun kustannuksia on tarkoitus rajata ja hallinto kasvaa, maakunnat joutuvat asettamaan palvelulupauksensa uuteen minimiin. Maakunnat joutunevat rajaamaan kansalaisten oikeuksia päästä palveluihin, odotusajat pitenevät ja palvelut niukkenevat. Tämä on ristiriitaista alkuperäisen tavoitteen, terveydenhuollon jonojen lyhentämisen, kanssa.

Neljänneksi, lait avaavat oven sille, että sote-asiakkaille voidaan myydä omakustanteisia lisäpalveluita ja yksityisiä terveysvakuutuksia. Nykyisellään Suomen järjestelmä on kuin suuri vakuutusyhtiö: turvaamme veroin toisemme terveys- ja sosiaalisista riskeiltä eikä yksityisten vakuutusten käyttö ole vielä mitenkään välttämätöntä. Kun palvelut ovat minimitasoisia, pienituloisten oikeudet ja mahdollisuudet tasavertaisiin palveluihin heikkenevät. Hyvätuloiset ja terveemmät hyötyvät yksityisistä vakuutuksistaan ja eriarvoisuus kasvaa.

Viidenneksi, kun järjestelmä moniselkoistuu niin hallinnon kuin kansalaisenkin näkökulmasta, julkista palvelunjärjestäjää tullaan yhä uudelleen moittimaan kankeudesta ja vaikeuksista hillitä eriarvoistumista.

Kansalaisten halu osallistua palveluiden rahoittamiseen verovaroin vähenee ja hyvinvointivaltion legitimitiitti heikkenee. Soten tavoitteet olisivat saavutettavissa resursoimalla nykyiset, jokseenkin hyvin toimivat julkiset palvelut maakuntien kautta ilman valinnanvapaus- ja sitä seuraavaa yhtiöittämisvaadetta.

Kuudenneksi, luonnokset valinnanvapaudesta ovat vaatimattomia. Ne ovat jo paperilla sekavia, eivät tuo merkittävää lisäarvoa nykyiseen eivätkä vastaa ihmisten arkisia käsityksiä valinnanvapaudesta. Tutkimusten mukaan ihmiset haluavat valita tilannekohtaisesti hoitavan lääkärin, hoitopaikan ja vastaanottoajan. Sote-ehdotuksissa tämä kapenee yhden ja toisen sote-keskuksen tai hammaslääkärin valintaan rajatuksi ajanjaksoksi – käytännössä vain kaupungeissa, joihin kilpailevia palveluita syntyy. Maksusetelien ja henkilökohtaisen budjetoinnin kaltaiset yksittäiset ratkaisut tukevat valinnanvapautta, mutta ne voisi lisätä nykyiseen julkiseen palvelujärjestelmään palvelusetelien tavoin.

Maakuntien tulee saada ehdotettua rakennetta vapaammin järjestää palvelukokonaisuus, joka on hallittavissa. Palveluita voisi ostaa ja asiakkaiden valinnanvapautta lisätä tarkoituksenmukaisuuden eikä pakotetun yhtiörakenteen perusteella.

Vaikka tämä kritiikki huomioitaisiin sote-uudistuksessa, yksityisten tuottajien ei tarvitse murehtia osuuttaan. Markkinoilta ostettujen palveluiden osuus on kasvanut voimakkaasti jo 1990-luvulta lähtien, ja tulee kasvamaan yhä.

Julkinen sosiaali- ja terveystyö on kansainvälisissä vertailuissa hyvin pärjäävä, elintärkeä sosiaalinen infrastruktuuri, joka ei ole missään maassa soveltunut kitkatta alistettavaksi markkinoille. Näin tärkeän kokonaisuuden uudistaminen ottamatta vakavasti sitä koskevia arvioita olisi hallitukselta lyhytnäköistä ja kansalaisten perusoikeuksien kannalta tuhoisaa.

5. TEKSTI JULKAISTAAN KANAVASSA 12/2017

Myyttejä julkisista palveluista

Julkisiin palveluihin perustuvalla hyvinvointivaltiolla on viime vuosikymmeninä ollut varsinkin poliittisessa puheessa kielteinen sävy. Julkisia palveluja parjataan kuitenkin usein väärin perustein. Poliittisista mantroista tulee helposti todelta kuulostavia hokemia, joiden totuudenmukaisuutta ei enää kyseenalaisteta. Nostamme esiin neljä usein toistettua julkisia palveluita ja niiden uudistamista koskevaa myyttiä. Lopuksi esitämme neljä argumenttia hyvinvointivaltion ja julkispalveluiden puolesta.

1. Julkisiin palveluihin ei ole varaa

Poliittisissa puheissa toistuu usein väite, jonka mukaan talouskasvu on ensin turvattava, minkä jälkeen kasvun mahdollisesti tuottama jakojäännös voidaan jakaa hyvinvointina kansalle. Pohjoismaisen hyvinvointivaltion rakentamisessa idea oli päinvastainen: sosiaalisia investointeja tekemällä tuotettiin hyvinvointia, joka näkyy myös taloudellisena menestyksenä. Julkiset palvelut vapauttavat naiset lasten ja vanhusten hoivavastuista työmarkkinoille ja luovat siten työtä. Ennen kaikkea ne ehkäisevät eriarvoisuutta. Eriarvoisuus on yhteiskunnalle kalliimpaa kuin julkiset palvelut: siitä seuraa esimerkiksi sairastavuutta ja rikollisuutta.

2. Julkiset palvelut ovat liian byrokraattisia

Hyvinvointivaltiota arvostellaan raskaasta sääntelystä. Suomalainen hallinto on kuitenkin ennustettavaa, tarkoituksenmukaista, korruptoitumatonta ja luotettavaa. Tällaista hyvää sääntelyä tarvitaan kansalaisten yhdenvertaisen kohtelun takaamiseksi. Hyvä sääntely ja hallinto näkyvät asioissa, joita markkinat eivät hoida: kukaan ei sairastu maailman parhaasta vedestä, elintarvikehygienian taso on korkea, ja vastuullinen on löydettävissä, mikäli näissä ilmenee ongelmia. Toimiva ja läpinäkyvä byrokratia on siis välttämätön. Hallinto myös kehittää palveluitaan esimerkiksi digitalisoimalla ja tavoittelemalla käyttäjälähtöisiä, toimivia kokonaisuuksia.

3. Valinnanvapauden lisääminen on kaikkien etu

Valinnanvapaus on myönteistä, kun hankinnassa on maitopurkki tai takki. Kun kyse on sosiaali- ja terveystyöpalveluista, valinnanvapaus lisää eriarvoisuutta ihmisryhmien välillä. Valitseminen edellyttää osaamista: tiedon hakemista, vertailua ja arvioimista. Usein se vaatii myös rahaa, mistä yleistyneet yksityiset

sairauskuluvaraukset ovat esimerkki. Tällaisia resursseja on eniten korkeasti koulutetuilla ja muilla hyvin toimeentulevilla. Varakkaatkaan eivät silti välttämättä kykene arvioimaan, millaista hoivaa tai sydänkirurgia he vanhuudessa tarvitsevat.

Etenkin paljon palveluita ja apua tarvitsevien kansalaisten kohdalla, valinnanvapauden lisäämisessä ongelmallista on myös palveluintegraation vaarantuminen palveluketjujen pilkkoutuessa eri toimijoille. Usein on huomautettu myös alueellisesta eriarvoisuudesta. Yksityiset palvelut syntyvät lähinnä kaupunkeihin.

Suomalaisen hyvinvointivaltion ylpeydenaihe, peruskoulu, on osoittanut, miten tärkeää on, että eri sosiaaliluokkien edustajat käyttävät yhtäläistä palvelua. Sosiaaliluokasta riippumatta kaikki pääsevät laadukkaiden palveluiden piiriin samoin kriteerein ja ilman rahalla mahdollistettua nopeampaa reittiä. Yhteiset julkiset palvelut ovat tuottaneet laajalle ja tasa-arvoisesti levinnyttä hyvinvointia sekä kansainvälistä mainetta.

4. Palveluiden markkinaistaminen luo säästöjä

Julkisten palveluiden tuottaminen yrityksissä tarkoittaa paradoksaalisesti massiivista hallinto- ja valvontakoneistoa. Kun tuottajien määrä lisääntyy, tarvitaan hallintoresursseja kilpailuttamisessa, palvelusisältöjen ja laadun määrittelyssä (kuuluuko kotihoidon viedä roskapussi vai ei), valvonnassa, tavoitteiden seurannassa ja erimielisyyksien ratkonnassa. Asiakkaiden valinnan tueksi on tuotettava vertailukelpoista tietoa eri palveluntuottajista ja asiakkaita on tuettava valintojen tekemisessä. Maksamme tavalla tai toisella verorahoin myös tuottajayritysten markkinoinnista.

Hallintokulujen oletetaan jostain syystä olevan pienempiä kuin sote-uudistuksessa muilla tavoin syntyvien säästöjen. Tutkimustulokset eivät tue väitettä siitä, että palvelumarkkinat olisivat ketterät saati tehokkaat. Yksittäiset palvelut sinänsä – olivat ne yksityisesti tai julkisesti tuotettuja – ovat keskimäärin yhtä tehokkaita ja kustannuksiltaan samaa luokkaa. Joissakin palveluissa säästöjä syntyy, toisissa ei; julkinen maksaa aina hallinnon ja valvonnan.

Neljä syytä säilyttää julkinen palvelujärjestelmä

Sanakirjamääritelmän mukaan hyvinvointivaltio on sellainen valtio, jossa on hyvin järjestetty sosiaaliturva ja korkea elintaso, ja jossa hyvinvointi on keskeisiltä osiltaan julkisen vallan vastuulla. Pohjoismaisessa hyvinvointivaltiomallissa olennaista on myös se, että palvelut rahoitetaan pitkälti verovaroin, ne ovat lähes yhtäläisesti kaikkien asukkaiden saatavilla ja eri sosiaaliluokista tulevat käyttävät samoja palveluita.

1. Hyvää palvelua ja hoivaa on mahdoton määritellä ja tilata

Ehdotettu sote-malli sitoo rahaa ja siten se vähentää auttavia käsiä asiakkaiden kohtaamisesta. Samalla asiakastyö itsessään muuttuu yhä yksityiskohtaisemmiksi käyvien laatuksien hallinnaksi. Laadun määrittelemisellä yritetään karsia tapaukset, joissa yritys syöttää vanhuksille rypsiöljyllä terästettyä puuroa vaaditun energiantarpeen täyttämiseksi. Lisääntyvä ”omavalvonta” tarkoittaa yhtäältä, että vanhuksella olisi syytä olla ympärillään aktiivinen omaisten verkosto. Toisaalta tiukoista kriteeristöistä seuraa työntekijälle tauotonta laadunvalvontaan liittyvää kirjaamista, joka vie liikaa aikaa asiakkaalta. Asiakkaan kohtaamista ja hoivaa ei saada koskaan etukäteen määriteltyä ja tilattua riittävällä tarkkuudella. Hyvä hoito ja hoiva syntyvät silloin, kun koulutettu sosiaali- ja terveysalan henkilöstö saa vastata ammattitaidollaan asiakkaan hyvinvointivajeeseen.

2. Julkiset palvelut tavoittelevat ainoastaan hyvinvointia

Julkisen ja yksityisen sektorin tehtävät ja tavoitteet eivät ole verrattavissa toisiinsa. Markkinoilla toimiva yritys tavoittelee voittoa ja osakeyhtiöiden tehtävänä on jakaa osinkoa omistajilleen. Yritykset ovat taitavia kulujen karsimisessa ja tehokkuuden lisäämisessä sellaisissa yhteyksissä, joita julkiset palvelut eivät edes tavoittele. Jos voitot syntyvät asiakkaiden valikoinnista, minimitason palveluiden tuottamisesta tai huonompiin työehtosopimuksiin ja matalampiin palkkoihin pyrkimisestä, ne eivät enää toteuta julkisen palvelun tehtävää ja tarkoitusta.

Vain julkinen taho voi tavoitella sellaisia laajakantoisia asioita kuin kansanterveyttä, väestön koulutusasteen kohottamista, naisten työssäkäynnin edistämistä, hyvää hoivaa ja yhdenvertaista palveluiden saavutettavuutta. Julkinen palvelu vastaa kansalaisten tarpeisiin, yksityinen palvelu kysyntään. Mikäli yritykset alkavat tuottaa julkisrahoitteisia palveluita, niiden tulisi toimia julkisen sektorin logiikalla ja pyrkiä ensisijaisesti tuottamaan hyvinvointia ja tukemaan asiakkaita tarvitsemaan vähemmän palveluita.

3. Sosiaalinen investointi on tuottoisaa talouspolitiikkaa

Tulonjaolla ja tasapuolisilla palveluilla tuotettava yhdenvertaisuus lisää sosiaalista pääomaa, joka kasvattaa väestön hyvinvointia ja tuotteliaisuutta. Koko yhteisö hyötyy, kun ihmiset kykenevät huolehtimaan itsestään ja synnyttävät uutta työtä. Meillä on myös yksi maailman osaavimmista ja kilpailukykyisimmistä työvoimista – julkisen korkeakoulutusjärjestelmän vuoksi. Näin on saatu aikaan hyvän kehä, joka jälleen mahdollistaa panostukset palveluihin.

4. Hyvinvointivaltiossa on korkea yksilönvapaus

Tasoinen tulonjako ja julkinen palvelujärjestelmä tuottavat myönteisiä ulkoisvaikutuksia – itseäänselvyyksiä, jotka helpottavat dramaattisesti jokaista päiväämme. Hyvinvointivaltion ja verojen kaupanpäällisinä saamme nimittäin turvallisuuden ja luottamuksen toisiimme. Pohjoismaat laajoine julkisine turvaverkkoineen eivät ole holhousvaltioita, vaan globaalisti tarkastellen ne takaavat samalla korkeimman mahdollisen yksilönvapauden ja parhaat toimintaedellytykset kansalaisilleen ja asukkailleen.

77. 21. Yksilöidyt muutosehdotukset lakiluonnokseen.

Ei vastauksia.